

บทที่ 5 จิตวิทยาสังคม

จิตวิทยาสังคม (Social Psychology) เป็นวิชาที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์โดยมีสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวผลักดันหรือกระตุ้น (social stimuli) ให้เกิดขึ้น เช่น พฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ร่วมกับหมู่คณะหรืออิทธิพลของหมู่คณะมีต่อบุคคล ซึ่งจิตวิทยาสังคมก็จะให้ความสนใจในเรื่องรูปแบบของความรู้สึก ความเชื่อ และการกระทำซึ่งเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในสังคม ดังที่ Gordon Allport กล่าวไว้ว่า จิตวิทยาสังคม หมายถึงวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดรวมทั้งพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการจินตนาการของบุคคล

คำว่า "พฤติกรรม" ในสายตาของนักจิตวิทยาสังคมไม่ได้หมายถึงเฉพาะพฤติกรรมภายนอก (overt behavior) ที่สามารถมองเห็นได้ชัดแจ้ง แต่ยังหมายถึงความระลึกรู้หรือความนึกคิด (cognition) เช่น ความคิด อารมณ์ ทักษะคติ ฯลฯ ที่อยู่ภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำนายได้จากพฤติกรรมภายนอก

ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของบุคคลซึ่งจะเป็นคนก็ได้ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ หรือสถานการณ์ก็ได้* ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น "คน" เป็นตัวกระตุ้นทางสังคมที่มีความหมายรวมไปถึงทุกอย่างที่มีอยู่และที่มากับตัวบุคคล เช่น ความรู้ ความรู้สึก ทักษะคติ ประสิทธิภาพ บุคลิกภาพ "สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น" นั้นหมายถึงสิ่งของไป จนถึงกลุ่มสังคม บรรทัดฐาน เป็นต้น (เอกสารวิชาการชุดพื้นฐานของสังคมศาสตร์, สมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย : 130)

สรุปได้ว่าสิ่งสำคัญในการศึกษาจิตวิทยาสังคมมี 2 ประเด็นคือ

1. ตัวบุคคล และภาวะทางจิตของเขา ที่นำเข้ามาในสถานการณ์ที่จะเกิดมีพฤติ

กรรม

AN 229

61

AN 229

1. ตัวบุคคล และภาวะทางจิตของเขา ที่นำเข้ามาในสถานการณ์ที่จะเกิดมีพฤติ

กรรม

2. กระบวนการอิทธิพลทางสังคม ซึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลต่อพฤติกรรมสังคมของบุคคล

วิชาจิตวิทยาสังคมจัดเป็นวิทยาศาสตร์ทางสังคมแขนงหนึ่ง ซึ่งมีรากฐานมาจากวิชาปรัชญา เป็นวิชาที่แตกแขนงออกมาใหม่เมื่อราวศตวรรษที่ 19 โดยนำเอาวิชา 2 สาขา มาผสมผสานกัน ได้แก่ วิชาจิตวิทยา และสังคมวิทยา เริ่มต้นพัฒนาในสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก วิธีการศึกษาประกอบไปด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยในการศึกษาทดลองโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การสำรวจ (survey) การศึกษาภาคสนาม (field study) การใช้ห้องปฏิบัติการ (laboratory experiment) โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อที่จะบรรยายลักษณะของพฤติกรรมนั้นได้ อธิบายสาเหตุหรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในพฤติกรรมนั้นซึ่งจะช่วยให้ทำนายพฤติกรรมและควบคุมพฤติกรรมต่อไปได้

ในปัจจุบันได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับขอบข่ายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ (ไวรัช เจียมบรรจง 2522 : 7)

- บุคคล (individuals) ซึ่งแต่ละคนจะมีความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป

- สิ่งแวดล้อมทางสังคม (social environment) ที่มีอิทธิพลต่อบุคคล กลุ่มในด้านความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคล

- การปะทะสังสรร (interaction) ของแต่ละบุคคลที่แสดงต่อกันและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

- การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล หรือของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสืบเนื่องมาจากผลของการปะทะสังสรร

ฉะนั้นจิตวิทยาสังคม จึงศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อมที่ จะเข้ามามีบทบาทกระทบถึงพฤติกรรมของคน ขอบเขตการศึกษาจึงกว้างขวางมาก ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม (สิทธิโชค วรานุสันติกุล 2519. : 4)

ความเป็นมาเชิงจิตวิทยาสังคม

ความเป็นมาของวิชานี้ได้เริ่มต้นมีขึ้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ โดยนักปราชญ์ชาวกรีกได้ให้ข้อคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์และสังคม พยายามคิดหาสาเหตุที่มาของพฤติกรรมสังคมของมนุษย์ แต่ขาดการทดสอบเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน จนกระทั่งเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ได้รับการยอมรับกันว่าเป็นศาสตร์ที่มีการศึกษาอย่างเป็นระเบียบ มีการทดสอบได้ ซึ่งกล่าวได้ว่าความเคลื่อนไหวของศาสตร์นี้แบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ (สุนทรี โคมิน 2522 : 136-140)

ระยะปรัชญาสังคม (Social Philosophy)

ในระยะนี้นักปราชญ์หลายท่านต่างหาคำอธิบายที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพฤติกรรมมนุษย์กับสังคมโดยมักจะมีข้อสันนิษฐานที่ตนเชื่ออยู่ก่อน แล้วหาข้อสรุปด้วยการถกเถียงด้วยเหตุผลปราศจากการทดสอบแบบวิทยาศาสตร์ ข้อถกเถียงดังกล่าวก็คือ "ธรรมชาติ" หรือ "สิ่งแวดล้อม" ที่เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวอีกอย่างก็คือ ความดีและความเลวของมนุษย์เกิดขึ้นมา เป็นเช่นนั้นเอง หรือจากสิ่งแวดล้อมทำให้เป็นเช่นนั้น

"ธรรมชาติ" ของมนุษย์นั้นก็ ได้แก่ สัญชาตญาณ (Instincts) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด จากความคิดดังกล่าวนี้ต่อมาได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อบกพร่องเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง สัญชาตญาณ กล่าวคือ เป็นการมองมนุษย์ในแง่ที่ไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งที่มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์ อีกประการหนึ่งก็คือ การกระทำของบุคคลย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความสนใจส่วนตัว การเอาอย่าง เป็นต้น ไม่ใช่ว่าการกระทำนั้นจะเกิดจากสัญชาตญาณเท่านั้น

นักปราชญ์ยิ่งใหญ่ที่พูดถึงสัญญาประชาคม (ธรรมชาติ) และปัจจัยสิ่งแวดล้อม (สังคมและวัฒนธรรม) ได้แก่ อริสโตเติลและเพลโต โดยอริสโตเติลสนับสนุนแนวความคิดที่ว่า "สัญญาประชาคมของมนุษย์เป็นต้นเหตุหรือตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์" ในขณะที่เพลโตมองพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเป็นผลของสังคมที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ ซึ่งนำไปสู่แนวคิดในเรื่อง "สังคมอุดมคติ" (Idealized society) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นเป็นเสมือนข้อสัญญาตกลงกัน ถ้ามนุษย์ประพฤติตนอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมก็จะได้ผลประโยชน์ตอบแทน

สัญญาประชาคม "ดี" "เลว" ของมนุษย์นั้นเป็นเรื่องพูดกันมานานจนมาถึงศตวรรษที่ 17 โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes 1651. อ้างถึงในสุนทรีย์ โคมิน 2522) เสนอความคิดว่าชีวิตมนุษย์จะมีแต่ความหยาบคาย ร้ายกาจ ทารุณ โหดร้าย หากสังคมไม่มีระเบียบควบคุมอยู่ และมนุษย์มีธรรมชาติที่หาแต่ความสุขใส่ตัว และจะเลี่ยงความเจ็บปวด ที่เรียกว่า "หลักแห่งความสุขสำราญ-ความเจ็บปวด" (The pleasure - pain principle)

ศตวรรษที่ 18 เป็นยุคแห่งเหตุผล แนวความคิดของฮอบส์ได้รับการโจมตีจากรูสโซ (Jean - Jacques Rousseau) ซึ่งมีความคิดว่า โดยสันดานธรรมชาติมนุษย์เป็นคนดี (Man is innately good) แต่สังคมเป็นส่วนที่ทำให้ลายความดีและสร้างลักษณะเลวร้ายไว้ให้มนุษย์ การศึกษาตามแนวทางของฮอบส์นั้นกลับกลายเป็นความสอดคล้องกับปรัชญาในสมัยต่อมาในศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นสมัยของการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าในลักษณะ "ใครเหนือกว่าก็ได้ไป" ตรงกับลัทธิที่ว่า กลุ่มบางกลุ่มย่อมเหนือกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่ว่า "ผู้อยู่รอดคือผู้ชนะ" (Survival of the Fittest)

ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องสัญญาประชาคมมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางทฤษฎีต่างๆ ทางพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งสรุปได้ว่ามีแนวความคิดสำคัญ 5 แนว ได้แก่ (สิทธิโชค วรานุสันติกุล 2519 : 7)

1. แนวคิดเกี่ยวกับความก้าวร้าวของมนุษย์ (Human Aggressiveness) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีความก้าวร้าวเป็นธรรมชาติของตน แต่มีผู้คัดค้านว่าความก้าวร้าวนั้นมาจากการ

เรียนรู้และประสบการณ์ เช่น ในเผ่า Hopi และ Zuni นักมานุษยวิทยาพบว่า สมาชิกในเผ่าทั้งสองนี้แทบไม่มีความก้าวร้าวเลย เพราะวัฒนธรรมทางสังคมไม่สนับสนุน

2. แนวคิดตามใจตนหรือสุขนิยม (Hedonism) มีความเชื่อว่ามนุษย์เราจะพยายามหาแต่ความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ เอาแต่ได้ต้องการจะตอบสนองความพอใจของตนเอง

3. แนวคิดผู้อยู่รอดคือผู้ชนะ (social Darwinism) ซึ่งเป็นแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่ว่า ผู้แข็งแรงกว่า เก่งกว่าย่อมเป็นผู้ชนะ ดังนั้นพวกนี้จะเน้นการแข่งขันเพื่อการอยู่รอด ถือว่าการแข่งขันเป็นลักษณะสากลอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นความเหมาะสมและเป็นไปตามธรรมชาติ เข้าทำนอง "ปลาใหญ่กินปลาเล็ก" เช่น ในสังคมย่อมมีความแตกต่างของชนชั้นและกลุ่มผลประโยชน์ ชนชั้นสูงก็ย่อมจะได้โอกาสทางสังคมมากกว่าชนชั้นต่ำ กลุ่มผลประโยชน์ก็ย่อมจะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากผู้ที่ยึดโอกาสกว่า

4. แนวคิดของจิตวิทยาของ فروยด์ ซึ่งเชื่อว่าสัญชาตญาณเป็นพลังผลักดันพฤติกรรมของมนุษย์ เขามีความเห็นที่สังคมมนุษย์คอยแต่จะควบคุมกดดันสัญชาตญาณ จึงทำให้เกิดความคับข้องใจ เป็นผลทำให้เกิดบุคลิกภาพที่ไม่พึงปรารถนาขึ้นมา เพราะมนุษย์ต้องแสดงพฤติกรรมเพื่อผ่อนคลายความคับข้องใจอันเกิดจากการถูกกดดัน เช่น การกดความต้องการทางเพศทำให้ความคับข้องใจมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในตัวมนุษย์ อาจจะเป็นก้าวร้าว รักร่วมเพศ จิตผิดปกติ เป็นต้น

5. แนวคิดแห่งการเลียนแบบและรับเอาความคิดของกลุ่ม แนวคิดนี้เริ่มให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องสัญชาตญาณ นักวิชาการเริ่มจะมองเห็นว่าคนเราได้รับอิทธิพลจากคนอื่นโดยการเลียนแบบคนอื่น ๆ และเมื่อเข้าไปอยู่รวมกลุ่มกันก็จะเกิดเป็นความคิดของกลุ่ม และจะกระทำตามความคิดของกลุ่มซึ่งพฤติกรรมจะแตกต่างจากที่เคยทำมาแต่ก่อน

ระยะศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Empiricism)

ระยะนี้เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 พัฒนาวិธีการศึกษาวิจัยที่เป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้นกว่ายุคปรัชญาสังคม นิยมใช้เหตุผลในการคิดแสวงหาความรู้ และรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ นำเอาวิชาสถิติมาใช้ในการศึกษา เช่น งานของฟรานซิส กาลตัน (Francis Galton) ศึกษาเรื่องพันธุกรรม หรือนงานของเอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ซึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย โดยรวบรวมเป็นสถิติตัวเลขแล้วนำมาประมวลเป็นทฤษฎีเรื่องฆ่าตัวตาย ส่วนในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจิตวิทยาสังคม เช่น วิชามานุษยวิทยา ก็มีการศึกษาแบบเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นหลักฐาน เช่น งานของไทเลอร์ (Tylor) โบแอส (Boas) และมาลีนอฟสกี (Malinowski) ซึ่งได้ไปรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางอยู่ เบนในสังคมมนุษย์บนเวร็จอม

ระยะวิเคราะห์สังคม (Social Analysis)

ระยะนี้มีการรวบรวมแนวความคิดจากสาขาวิชาต่าง ๆ ทางพฤติกรรมศาสตร์ เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา เป็นต้น มาศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ เช่น พฤติกรรมทางการบริหาร การเมือง ฯลฯ เป็นการศึกษาค้นคว้าแบบข้ามสาขาวิชา (Interdisciplinary) โดยเน้นเทคนิคที่เป็นวิทยาศาสตร์ การศึกษาค้นคว้าแบบนี้เป็นการศึกษาจากปรากฏการณ์จริงที่พิสูจน์ตรวจสอบได้ (Empirical Study) และเนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงมีการนำเอาการทดสอบ การวัด การวิเคราะห์ทางสถิติ และโดยเฉพาะการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษาวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์

จากบทที่ 3, 4 และบทนี้ สรุปได้ว่า จิตวิทยา จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ต่างก็เป็นสังคมศาสตร์ ซึ่งสนใจศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ อีกสาขาวิชาหนึ่งซึ่งควบคู่กับมานุษยวิทยา คือ สังคมวิทยา โดยแต่ละสาขาวิชาจะพิจารณาในแง่แตกต่างกันออกไป จิตวิทยาศึกษาพฤติกรรมของบุคคลโดยศึกษาว่าจิตลักษณะต่าง ๆ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร เช่น ศึกษาว่าแรงจูงใจ การรับรู้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างไร เพียง

โดย ส่วนจิตวิทยาสังคมก็เป็นสาขาที่แยกออกมาจากจิตวิทยาซึ่งศึกษาภาวะทางจิตใจของคนในกรณีที่มีความสัมพันธ์กับคนอื่น นักจิตวิทยาสังคมจะไม่เน้นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลเป็นรายคน แต่จะพิจารณาถึงเรื่องอิทธิพลโครงสร้างทางสังคมและอิทธิพลทางวัฒนธรรมด้วย ต่างกับนักจิตวิทยาซึ่งสนใจวิเคราะห์พฤติกรรมในระดับรายบุคคล

จิตวิทยาสังคมได้หลักการมาจากวิชาจิตวิทยา ส่วนเรื่องสิ่งเร้าทางสังคม (Social Stimuli) ได้มาจากสังคมวิทยา จิตวิทยาสังคมจะศึกษาว่าแต่ละบุคคลมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งเร้าทางสังคม สถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ กลุ่ม องค์การ ทางสังคม สถาบัน วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และค่านิยม

สำหรับสังคมวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม สถาบันทางสังคม การรวมกลุ่ม นักสังคมวิทยาจะศึกษาพฤติกรรมของคนในระดับกลุ่ม โดยดูว่าความแตกต่างทางพฤติกรรมเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม มีผลกระทบต่อพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า การแสดงออกในเรื่องการเมือง ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ฉะนั้นการศึกษาของสังคมวิทยาอยู่ที่ระดับกลุ่มสถาบันและสังคม ผลงานของสังคมวิทยาเป็นประโยชน์ต่อจิต-วิทยาสังคมในการนำไปศึกษาว่าโครงสร้างของสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม แต่จิตวิทยาสังคมสนใจศึกษา แต่ละบุคคลในฐานะเป็นหน่วยสำหรับวิเคราะห์และศึกษากลุ่มรวมทั้งหน้าที่ของแต่ละบุคคลในกลุ่มไปด้วย (ไวรัช เจียมบรรจง 2522 : 8)

มานุษยวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษามนุษย์ในระดับกลุ่ม เกี่ยวกับแบบแผนความเป็นอยู่ นั่นคือ วัฒนธรรม ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ในวัฒนธรรมระดับกลุ่มระดับภาค และระดับชาติ ศึกษาแบบแผนของความประพฤติ ซึ่งเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาระบบเครือญาติกันโนเฝ้าพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมวัฒนธรรม

ดังนั้น ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์นั้นเราจะวิเคราะห์ได้ทั้งในเชิงสังคมวัฒนธรรมและเชิงจิตวิทยา อยู่ที่ว่าจะเน้นไปทางไหนถ้าในฐานะจิตวิทยาก็จะไม่

พิจารณาความเป็นมนุษย์ในกลุ่ม สถาบันหรือวัฒนธรรมนอกจากในฐานะแต่ละบุคคล (Individual) เพื่อความเข้าใจขึ้น เราควรพิจารณาหลักเบื้องต้นก็คือ เราแต่ละคนเป็นมนุษย์ นั่นคือ เราจะอยู่ในหลักการต่าง ๆ ทางจิตวิทยา ต่อมากลุ่มต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นรวมทั้งวัฒนธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งแต่ละบุคคลจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งดังกล่าวและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคลนั่นคือ โครงสร้างและหน้าที่ของจิตสังคมของมนุษย์ตั้งนั้นหลักที่ใช้ในการศึกษาต้องเป็นหลักที่สามารถเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ได้

แต่ละบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มภายใต้วัฒนธรรม การที่บุคคลมีการปะทะสังสรรค์ (interaction) ก่อให้เกิด กลุ่ม สถาบัน และค่านิยม และสิ่งเหล่านี้ก็จะได้รับการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งจะมีผลต่อความเป็นอยู่และแนวความคิดต่าง ๆ ด้วย (ไวรัช เจียมบรรจง 2522 : 8)

มานุษยวิทยาจิตวิทยา (Psychological Anthropology) นับว่าเป็นศาสตร์ใหม่ของวิชามานุษยวิทยา โดยพยายามที่จะผสมผสานแนวความคิดทางด้านจิตวิทยา/จิตวิทยาสังคมและมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน แกนกลางของทฤษฎีของสาขานี้ ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าทางด้านวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ (Culture and Personality) โดยพยายามทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีพัฒนาการของเด็ก ซึ่ง Sigmund Freud เป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานไว้กับพัฒนาการทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมด้วยการเน้นว่าอิทธิพลของวิธีการเลี้ยงดูและอบรมเด็กมีผลยั่งยืนและกลายเป็นส่วนสำคัญของบุคลิกภาพของผู้ใหญ่ในสังคมต่อไป เนื่องจากว่าวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและอบรมเด็กในแต่ละสังคมย่อมจะมีแบบแผนเฉพาะของตน เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคลิกภาพของผู้ใหญ่โดยรวมในสังคมนั้นย่อมจะมีส่วนคล้ายคลึงกันไป ด้วย อันก่อให้เกิดมีลักษณะประจำชาติ (national character)

โดยเหตุที่สังคมต่าง ๆ ในโลกมีวัฒนธรรมแตกต่างกันมากมาย วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของสังคมต่าง ๆ จึงแตกต่างกันไปด้วย อันเป็นผลทำให้เกิดมีลักษณะประจำชาติที่แตกต่างกันออกไป เชื่อกันว่าการศึกษาและทำความเข้าใจในลักษณะประจำชาติของชนชาติต่าง ๆ จะส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์แต่ละสังคมได้วิธีหนึ่ง

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแล้ว มานุษยวิทยายังศึกษาเกี่ยวกับ
ภาวะทางจิตของมนุษย์ที่ตกอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ระดับความ
อดทนต่อความเคร่งครัดของระเบียบบรรทัดฐานทั้งหลาย ภาวะจิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงทาง
สังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งภาวะทางอารมณ์ที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมด้วย
การศึกษาด้านมานุษยจิตวิทยามีลักษณะและวิธีการต่าง ๆ คล้ายคลึงกับจิตวิทยาสังคมมาก
(สนิท สัมครการ 2522 : 27)

